

instrumentalni godbi se še posebno odlikujejo: Fesca, Ries, Kalliwoda, Romberg, Onslow, Reissiger, Gade, Taubert, Hiller, Rubinstein i. v. dr.

(Dalje prih.)

O vprašanjih pri letošnjem konz. spraševanju.

(Dalje.)

Ljubi moj! zdaj pa se še pomeniva, kako bi se „Slovensko-nemška gramatika“ v šoli prav spešno rabila.

Ta gramatika je tako vredjena, da učitelj pri poduku jezika nikakor ne more zaiti, če se le količkaj zna gibati na pedagoškem polju. Vendar je dobro, da učitelj pred vsako vajo na tablo zapiše, pokaže in razjasni, kar je treba otrokom zapomniti pri vsakteri. To se, postavim, blizo tako le opravlja: Otroci! vidim, da poznate mnogo reči, in tudi veste, kako se jim pravi. Danes se bomo tedaj kaj drugega učili. Janez, povej, kaj delaš zdaj le? Berem. — Kaj dela Miha? Številni. — Kaj delajo tvoj oče, tvoja mati? Kaj dela učitelj? — Kdo orje? Kdo misli, govori, hvali, piše? i. t. d.

Pri vseh takih ustmenih vajah mora pa učitelj posebno na to gledati, da otroci ves stavek (ne samo s poterditveno besedo) čisto in glasno izgovarjajo (pa tudi ne z nekakim neprijetnim šolskim glasom). Če imaš več razredov vkup, naj večji učenci pišejo take vaje naj pred samo po slovenski; ti pa podučuj med tem časom pervince. Drugič jih ravno tako napeljuj do pregibanja časovnikov (glagolov), postavim: Kadar sam govorim, pravim (če pišem): Pišem; kako pa ti praviš (če pišeš) Luka, Matevž, Jože? — Če pa jaz s tabo govorim, rečem: Ti pišeš; kako boš pa, France, rekel svojemu sosedu (če piše)? kako pa svoji sestri? — Če pa jaz od koga pripovedujem, kaj dela, pravim: Piše, ali on piše; kako boš pa ti, Peter, rekel od svojega brata (če piše)? od svoje sestre? i. t. d. Če jaz sam govorim, rečem: Pišem, ali: jaz pišem; če bi pa midva hotla vkup govoriti, ali bova tudi rekla: Jaz pišem? Kako pa? — V zadnji klopi sta samo dva učenca. Če pišeta, in ju prašam, kaj delata, ne bota rekla: Pišemo, ampak piševa. Ako bi vaju jaz hotel prašati, bi rekel: Ali pišeta? Ali če vama to povem, rečem: Vidva pišeta. — Kako bi pa

rekel, če bi hotel dve dekleti nagovoriti? Ako bi vam hotel od dveh dečkov to povedati, kako bi rekel? Pogovorimo se zdaj še nekoliko z deklicami! Kaj delate ve dve? Piševa. — Lepše je, če rečete: Piševe, ker niste dečka, ampak one. Povej, Matiček, kako boš ti tako dve deklici nagovoril?

Tako naj učitelj napeljuje in vadi učence stavke v množnem številu, in naj zapisuje proti na tablo, kar mu otroci odgovarjajo. Drugi naj potem beró to, kar je na tabli zapisanega in naj po enakem kopitu še druge stavke izobrazujejo in potem pisмено izdelujejo.

Otroci so navajeni, da raji posnemajo, kakor pa si sami zmišljujejo, in ravno v tej gramatiki je dosti izgledov za posnemanje. Če tudi otroci, ki imajo bolj slabo glavo, samo izgled s table prepisujejo, se vendar nekoliko naučé. Terminologičnih izrazov (kaj je časovnik, zaimek, oseba, spol i. t. d.) ni treba otrokom koj prvi hip v glavo zabijati, ker pri začetku to še ni tako potrebno, kakor marsikteri misli. Poglavitna reč je, da se otroci učé govoriti in da znajo zapisovati, kar prav govoré. Kolikor bolj pa učitelj porazumljuje v domačem jeziku, toliko bolj podpira poslopje, ki ga bo pozneje zidal. — Vidiš, ljubi moj, tako, kadar otroci razumejo vse dobro po slovenski, smeš še le začeti nemške vaje.

Beri zopet iz gramatike in reci: schreiben, pisati; loben, hvaliti i. t. d., potem ukaži tudi otrokom, da naj beró, da se jim uho privadi na ptuji jezik in se uče prav izgovarjati. Dobro je tudi, da prepisujejo, kar berejo. Vselej pa mora učitelj skrbeti, da otroci vse prav prepisujejo. Potem reci, da naj se otroci to iz glave navadijo. Včasih bo morda drugi dan en sam, ali dva, ali bodo trije znali; vendar se nikar ne jezi, temuč daj pridnim kak pridnostni spominek i. t. d., in kmali boš zapazil, da se otroci radi brez sile in tako rekoč igraje učé ptujega jezika. Ko otroci nemške časovnike dobro znajo, začni zopet tako le: Nemec reče, če hoče reči: Pišem — ich schreibe, ti pišesh — du schreibst i. t. d. Ktere končnice ima nemški časovnik? Pregibaj mi ravno tako besedo „reden“, „loben“, „denken“! Zapišite zdaj te izreke! Ali ste že spisali? Poglejte v bukve, če ste vse prav naredili! Popravite! — Drugo: Otroci! da se bomo ložeje razumeli, moramo vediti, kako se imenujejo ti pregibljeji nemških časovnikov. Če sam govorim, pravim: Pišem ali jaz pišem, to je 1. oseba; če s

kom drugim govorim, pravim: Pišeš, ali ti pišeš, to je 2. oseba; če od koga govorim, pravim; On, ona, ono piše, to je 3. oseba. Kdaj pravimo on? kdaj ona? in kdaj ono? Ravno tako naj učitelj napeljuje učence v dvojnem in množnem številu. Zraven pa naj ne pozabi precej pri začetku primerjati slovenščine z nemščino in tako prav tečno obdelovati oba jezika. Kaže naj, postavim, učencom, kako imamo Slovenci dvojno število (velika sprednost), da nimamo člena (Artikel), in da ga tudi ne potrebujemo, ker že po končnicah vse poznamo, kar nam je treba, da se pri slovenskih imenih drugi sklon ne rabi tako, kakor pri nemških, da so glagoli naj večji kinč našega jezika, da imamo nedoveršivne (imperfective) in doveršivne (perfective) glagole in glagole enokratnega (singulative) in večkratnega (frequentative) djanja, da imamo supinum ali namenivni način (post.: grem spat, je šel učiti), priložaj v obeh oblikah, gerundium ali narečaj (post.: oznanovaje, opiraje), da le malokrat rabimo terpivno podobo glagolovo in kako nemške terpivne stavke izobrazujemo po slovenski i. t. d. i. t. d. — Vselej naj se reč popred pokaže, potem še le pové, in naj pred naj se razjasni po slovenski, in potem otrokom ni drugega treba, kakor da si nemške izreke zapomnijo, da se jih vadijo izrekovati in zapisovati. „Kdor prav ravna, težav ne pozná“.

6. Šumnik ali sični glas (Sauselaut) naznanjajo v nemščini kakor v slovenščini mehko in ojstro. Mehki ali slabi glas naznanjajo z *f* in *s*, ki je enak glasu slovenske soglasnice *z*; ojstri glas pa naznanjajo z *ff*, *ff* in *fs*, ki je enak slovenskemu *s*. Dolgi *f* pišejo Nemci v začetku, okrogli pa le na koncu besed in zlogov, kadar se šumnik slabo ali mehko sliši, post.: *f*ehen, *f*ehen, *H*aus, *h*äuslich, *H*äspel, *R*noße. Ojstri *ff* pišejo za zategnjeno samoglasnico in dvoglasnico, kadar se šumnik terdo ali ojstro sliši, post.: *F*uß, *f*leißig. Dvojnati *ff* pišejo za skraćeno samoglasnico, kadar se šumnik ojstro sliši, in če potem sledi samoglasnica, post.: *h*affen, *e*ffen; Čerki *fs* pišejo za skraćeno samoglasnico, če se šumnik ojstro sliši, in če potem sledi samoglasnica ali se beseda konča, post.: *f*aslich, *f*as. Kadar se pri sklanjavi ali izpeljavi zlog začneja z *s*, pišejo *f*, post.: *G*las, *G*laseß, *H*aus, *h*ausieren. Okrogli *s* pišejo tudi radi pred zmanjševavnim zlogom *chen*, post.: *H*äuschen, *R*ieschen. Pišejo že tudi *Dienstag*, *Donnerstag*, *Samstag*, *dies*, *diesseits*, *deswegen*, *deshalb*, *weßwegen* i. t. d.

7. Vaje za spisovanje in v spisovanji naj se v ljudski šoli po štirih razredih tako le opravljajo:

Pervi razred, prvo polletje. Imenujejo naj se reči, ki so v šoli, v domači hiši, v cerkvi, v kraju (v mestu, tergu, vasi), potem njih dela, barva in podoba, iz česa in od kod so i. t. d. Dela človeškega telesa. — *Drugo polletje:* Imenujejo naj se reči, ki so na vertu, na travniku, na polju, v gojzdu, po gorah, v vodi, v zraku, na nebu (solnce, mesec, zvezde), dnevni in letni časi.

Drugi razred, prvo polletje: Imenujejo in spisujejo naj se reči po slovenski in po nemški. Odgovarjajo naj se vprašanja po podobi drugih stavkov. Naštevajo naj se reči po enakih lastnostih, po djanju in stanju. — *Drugo polletje:* Lastnosti reči. Dopolnujejo naj se stavki z lastnostimi. Naštevajo naj se več lastnosti od ene reči. Djanje in stanje reči v edinem in množnem številu. Več djanj in stanj od reči. Djanja in stanja v preteklem in prihodnem času.

Tretji razred, prvo polletje: Natančneje določevanje reči, njih lastnost in njih djanja v vseh 6. slovenskih in v 4. nemških sklonih. Dopolnujejo naj se stavki z imeni v različnih sklonih, z lastnostimi in z imeni s predlogi, z okoliščinami kraja, časa, načina in vzroka. Razširjajo naj se stavki po podobi drugih razširjenih stavkov. — *Drugo polletje:* Kratki popisi po načertu in brez načerta učiteljevega. Pisma iz otročjega življenja, katerih naj se učenci iz glave nauče, zapišejo in ponarejajo enake. Nekteri opravljeni spisi: izpisek, pobotni list (kvitenga), ravno tako, kakor prejšnji.

Četrti razred, prvo polletje. Opisujejo naj se slovenski in nemški stavki. Primerjajo in razlikujejo naj se reči. Razkladajo naj se izreki in pregovori. Popisi reči (po načertu in brez načerta). Povesti. — *Drugo polletje:* Pisma (po načertu in brez načerta). Opravilne pisma: izpisek, prejemni list, pobotni list ali plačilni list, spričala, odpovedi, naznanila, prošnje.

8. Ljubi prijatelj! Očitno pisati ni kar si bodi in tudi ne tako lahko, kakor ti misliš. Če daš svoj spis v kak časnik, se pokaže vsemu svetu in sicer večidel učenim, ki več vedo kot ti. Ne misli, da ti ga ni enakega; še med učitelji jih je mnogo, ki so že davno prebavili, kar ti zdaj zvečiš. Koliko pa je drugih, ki so že daleč pred nami. Dobro veš, da se je že

marsikaj pisalo. Vsakdanjo reč pisati pa se pravi prazno slamo mlatiti, če ni mikavna in kakor si bodi podučljiva. Težko je, da bi pisatelj vedno kaj novega pisal; tak posebni dar je le od Boga. — Če pa bi vendar le rad kaj pisal in se pridružil pisateljem, napravi si dnevnik, in zapisuj prav pridno vanj vse prigodke, skušnje, pesniške iskrice, zbirke iz pridnega in dobrega berila i. t. d., ter spiši vsaj vsaki dan en spis. Leto in dan si boš nabral dosti gradiva. Potem zbiraj in zberi, kar bi bilo za kak časnik bolj pripravno, ogladi, in daj še drugim, da pregledajo, preden pošlješ vredniku. Vselej, kadar pišeš, bodi previden, ker ne moreš vediti, kje in koga bi vtegnila kaka tvoja beseda speči in kaki nasledki bi se morda iz tega al unega spisa izcimili. Ako bi, postavim, kdo povzdigoval svoje prednike, bi bil morda s tem njim in drugim nadležen i. t. d. Nikdar ne piši samo zato, da bi kaj pisal, ampak le zato, da bi to, kar se je tebi prav oponeslo, tudi drugim koristilo. Ostani le na domačem polji, ki ga poznaš, da te kdo ne zaverne! Glej pa tudi, da s svojim spisom prideš spodobno k bravcom, da te ne bodo zaničevali, kakoršna se je že marsikteremu pisarju godila. Posebno pa glej, da boš pri vsem tem vedno pohleven in ponižen. — To so tedaj, ljubi moj, vodila, ki ti jih svetujem o pisarii; skušnje te bodo pa še drugih učile.

9. Branje je eden naj lepših in naj koristnejših naukov šolskih, in zasluži po pravici za keršč. naukom prvo mesto. Dobra knjiga je otroku dober prijatelj, ki ga odverne od marsikaj hudega, ga poterjuje v čednosti, ga omikuje in mu zraven tudi dela veselje. Po branji se človek izuči mnogo drugih potrebnih ved, ker v knjigah, če jih znamo prav rabiti, najdemo nedopovedljivo lepih zakladov, ki so jih naši preddedi zapustili nam v podučenje in podbudo. Za dobro branje naj bo tedaj prva skerb šolska.

(Dalje prih.)

Otroška molitvica.

Ljubi oče v večnem raji,
Name milo se ozri!
Za vse dobro v vsakem kraji
Mi podeli dost moči!

Varuj me, da te ne žalim,
Da otrok sem dober tvoj;
Pusti, da te vedno hvalim,
Blagoslov odkrij mi svoj!